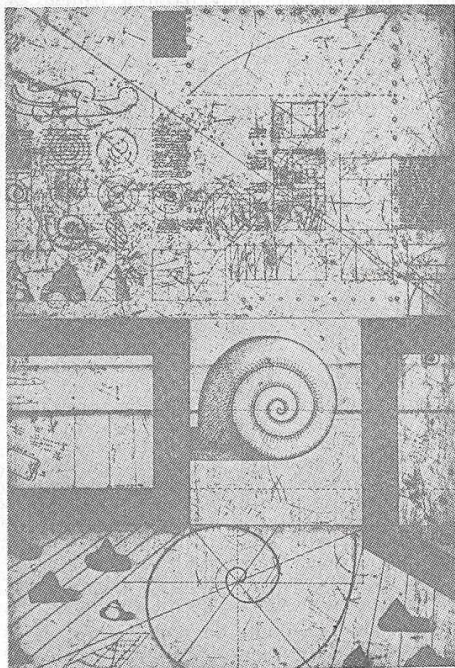

HRONIKA

bogdan borčić

PROSLAVA 150. GODIŠNJICE ROĐENJA ŠANDORA PETEFIJA

Proslava 150. godišnjice rođenja istaknutog pesnika »svetske slobode« Petefi Šandora (1. januar 1823) povod je da se na istinskim vrednostima isprepletu kulture naroda i narodnosti Vojvodine i da se ovoj proslavi da jugoslovenski karakter i značaj.

Prema ocenama istoričara književnosti Petefi Šandor je prvi od mađarskih književnika koji je dobio svoje stalno mesto u svet-skoj literaturi. Između 1846. i 1960. godine prevedeno je u svetu 770 njegovih pesama na 50 jezika u 20 000 prevoda, a na 38 jezika izdate su samostalne knjige.

Pored niza održanih akademija i večeri poezije posvećenih Petefiju i objavljenih prigodnih članaka, u Studiju »M« Radio Novog Sada održano je veče posvećeno pesniku pod nazivom *Sloboda, ljubav*, u režiji Ištvana Varge i uz učešće dramskih umetnika iz Budimpešte, Subotice i Novog Sada. Program je izveden na mađarskom i srpskohrvatskom jeziku, a o pesniku su govorili dr Geza Juhas i dr Božidar Kovaček.

Godišnjica pesnika u Subotici obeležice se izlaskom posebnog broja časopisa *Eletiel* u januaru 1973. godine. Izdavačko preduzeće Maticе srpske, u zajednici sa izdavačkim preduzećem »Nolit«, objavilo je, početkom ove godine, izabrane pesme Petefija u prevodima i prepevima Danila Kiša i Ivana Lalića i u izboru Mladena Leskocva. Hungarološki institut i Katedra za mađarski jezik održaće u martu 1973. simpozijum komparatista posvećen Petefiju, a Katedra za mađarski jezik pripremila je zbirku napisanih studija. Biblioteka Maticе srpske izradila je bibliografski prevoda pesnikovih dela, koja su objavljena u knjigama i časopisima na srpskohrvatskom jeziku, a na dan skupa komparatista otvoriće izložbu knjiga i dela

Šandora Petefija koja su prevedena na srpskohrvatski. Ista izložba biće prikazana i u Subotici.

Radio Novi Sad uključiće se u međunarodno takmičenje koje zajednički organizuju Radio Budimpešta, Bratislava, Kluz, Užgorod i Novi Sad. Tema takmičenja je *Život i rad Petefija sa posebnim akcentom na momente, koji ukazuju na internacionalno i revolucionarno obeležje njegova stvaralaštva*. Konkurs je otvoren za sve građane, bez obzira na godine starosti, školsku spremu i maternji jezik. Međunarodno finalno takmičenje održaće se u Budimpešti u proleće 1973. godine. U Vojvodini će se obaviti eliminacija u tri grupe: u Subotici, Zrenjaninu i Novom Sadu. Najuspešniji učesnici, oko 15 takmičara, okupiće se u Novom Sadu, a četvoro prvoplasiranih kvalifikovaće se za Budimpeštu.

Savez amaterskih pozorišta Vojvodine obradiće na tradicionalnom seminaru za recitatore u Zrenjaninu, u toku februara, prevode Petefijeve lirike; ovogodišnje regionalne smotre u Vrbasu, Staroj Pazovi i Zrenjaninu, kao i smotra recitatora Vojvodine u Zablju *Pesniče naroda mog jednim delom biće posvećene Petefi Šandoru*; smotra recitatora Srbije u Velikoj Plani u maju 1973. biće znatnim delom posvećena prevodilačkoj poeziji u kojoj će biti obeleženo pesništvo Šandora Petefija.

O STATUSU SLOBODNOG UMETNIKA (2)

Komisija za priznavanje statusa slobodnih umetnika u SAP Vojvodini, koja omogućuje umeticima koji nisu u redovnom radnom odnosu pravo na zdravstveno i penzijsko-invalidsko osiguranje, konstituisana je 14. decembra 1972. godine. Sedište Komisije je u Kulturno-prosvetnoj zajednici Vojvodine. Komisiju sačinjavaju: predsednik Josip Jasenović, predstavnik Pokrajinske zajednice kulture; potpredsednik Milutin Karišik, predstavnik Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje, nauku i kulturu; sekretar Julka Džunić, predstavnik Kulturno-prosvetne zajednice Vojvodine; predstavnik Zajednice penzijskog i invalidskog osiguranja radnika SAP Vojvodine još nije zvanično delegiran i peti član Komisije, tzv. »promenljivi član«, jeste onaj kojeg delegira odgovarajuće udruženje. U ime svojih udruženja delegirani su: Mirko Stojnić, Udruženje primenjenih umetnika i dizajnera SAP Vojvodine; Aleksandar Lakić, Udruženje likovnih umetnika Srbije — podružnica za SAP Vojvodinu; Velimir Pavlović, Udruženje muzičkih umetnika SAP Vojvodine; Anton Eberst, Udruženje kompozitora SAP Vojvodine; Ferenc Deak, Udruženje književnika SAP Vojvodine; Branko Ivatović, Udruženje filmskih radnika SAP Vojvodine; Stanoje Dušanović, Udruženje dramskih umetnika SAP Vojvodine.

Pri rešavanju zahteva za priznavanje svojstva slobodnog umetnika i utvrđivanje penzijskog staža Komisija će se rukovoditi kriterijumima prema kojima se vrši prijem za redovnog člana odgovarajućeg udruženja. Da li će to biti jedini kriterijumi? Da li to znači da će svaki umetnik koji nije u redovnom radnom odnosu moći maltene automatski da dobije status slobodnog umetnika? Za sada o tome još nismo mogli da saznamo.

Vreme provedeno u vršenju umetničkog rada može se priznati u penzijski staž samo od dana kada se podnosilac zahteva istakao svojim umetničkim radom, a za tu ocenu i razvrstavanje umetnika u osnove osiguranja nadležna je Komisija.

Nesumnjivo, vrednost umetničkog rada je najpresudniji element kada se rasuđuje o tome ko može, a ko ne može da dobije status slobodnog umetnika. A o tome, praktično, donosi sud samo jedan član Komisije. Čini nam se da bi trebalo da se poveća broj onih članova Komisije koji mogu da daju kvalifikovano mišljenje o umetničkoj vrednosti dela autora kojem se priznaje ili ne priznaje status slobodnog umetnika.

Postupak za priznavanje svojstva umetnika i priznavanje staža pokreće se na za-

htev zainteresovanog lica. Zahtev se podnosi neposredno Komisiji. Pre donošenja rešenja, Komisija je dužna da pribavi obrazloženo mišljenje udruženja čiji je član podnosilac zahteva. Zahteve mogu da podnesu i umetnici koji nisu članovi određenih udruženja. Tada će se od odgovarajućih udruženja tražiti pismeno mišljenje.

Predviđa se da će tokom januara 1973. godine radna grupa izraditi kriterijume za dodeljivanje statusa slobodnog umetnika i pravilnik za rad Komisije (čeka se usaglašavanje sa nekoliko zakona koji se ovih dana usvajaju).

Status slobodnog umetnika od danas u SAP Vojvodini ima priznato svega 28 umetnika. Novi zahtevi mogu se podnositi odmah kako bi Komisija u najskorije vreme otpočela da radi. Do kraja 1972. godine samo je književnik Ištvan Brašnjeo podneo molbu.

Dragoslav Stakić

PREVODI U SFRJ

Dela stranih autora prevedena i izdata kod nas čine 11% od ukupne produkcije knjiga, odnosno u 1971. godini 1 006 naslova bilo je, prevedeno. U umetničkoj književnosti prevedena literatura kod nas je dosta zastupljena, naročito dela klasika i poznatih savremenika. Od toga je najmanji broj dela pisaca susednih naroda.

U SFRJ knjige se izdaju na 10 jezika i na dva pisma. Sa jezika naroda i narodnosti najviše dela prevedeno je na srpskohrvatski, što je i razumljivo, s obzirom na veličinu područja srpskohrvatskog jezika.

Skoro sva značajnija dostignuća slovenačkog književnog stvaralaštva dostupna su većem krugu ljudi na srpskohrvatskom jezičkom području. Prevedena su i prikazana skoro sva klasična dela slovenačke književnosti. Intenzivno se prevodi i znatnim delom su prevedena i dela savremenog književnog stvaralaštva. U razdoblju od 1945. do 1970. godine ukupan broj bibliografskih jedinica iznosi 700, što govori o tome da je uloženi veliki napor da slovenačka književnost postane poznatija na srpskohrvatskom jezičkom području.

Sa makedonskog jezika na srpskohrvatski, slovenački jezik i jezike narodnosti prevedeno je 215 dela, a najviše na srpskohrvatski, i to u okviru školskih knjiga i nastavnih planova i programa. Na slovenački jezik prevedena su skoro sva klasična dela pisaca sa područja srpskohrvatskog jezika, i to po periodima od najstarijih generacija do savremenika. Može se oceniti da je prevodilačka aktivnost na slovenački jezik vrlo intenzivna, kontinuirana i vođena pouzdanim kriterijumima koji obezbeđuju ravnomerno prisustvo i učešće skoro svih književnih radova.

Sa jezika četiri vojvođanske narodnosti — mađarski, rumunski, rusinski i slovački — prevedeno je i izdato na jezicima naroda 34 dela iz oblasti književnosti, i to 30 iz mađarske, a po dva iz slovačke i rumunske, dok iz rusinske nije prevedeno nijedno delo. Za isti period objavljeno je 308 knjiga na mađarskom jeziku, a od toga je jugoslovenska čitalačka publika mogla da upozna samo 30, znači svako deseto delo. Sa rumunskog jezika na jezike naroda i narodnosti prevedeno je osam bibliografskih jedinica, sa slovačkog je prevedeno šest, sa turskog 13, a sa albanskog, prema nepotpunim podacima, 30 dela.

U ovom periodu sa jezika naroda na mađarski jezik prevedeno je 299 srpskih, hrvatskih, slovenačkih i makedonskih dela u ukupnom tiražu od preko pola miliona primeraka. Na slovački jezik prevedeno je 110 naslova iz književnosti naroda i narodnosti Jugoslavije. Na rumunski jezik prevedeno je 35 dela, na rusinski šest, a na albanski 218 dela.

U razdoblju od 1945. do 1970. godine u našoj zemlji prevedeno je i objavljeno na italijanski jezik oko 400 dela. U istom razdoblju sa italijanskog je prevedeno 18 književnih dela autora italijanske narodnosti.

Na osnovu svih ovih podataka može se konstatovati da je prevodilačka delatnost između naroda i narodnosti, iako se nalazi u usponu, još uvek u nesrazmeri sa društvenim i kulturnim potrebama naroda i narodnosti. Prevođenje knjiga sa jezika naroda Jugoslavije na jezike narodnosti veoma je aktivno i obimno, dok je nesrazmerno manji broj prevoda sa jezika narodnosti na jezike naroda Jugoslavije.

Prevođenje i izdavanje dela među narodima Jugoslavije u 1972. godini može se izraziti u brojkama. U Sloveniji je prevedeno i izdato oko 30 dela književnosti iz drugih republika, u Hrvatskoj 14, u Srbiji 26 na srpskohrvatskom, albanskom, rusinskom i mađarskom jeziku, u Makedoniji 7, u Crnoj Gori 2 i u Bosni i Hercegovini 12, što je takođe nedovoljno ako imamo u vidu da dobar broj ovih knjiga čine dela naših klasika. Ovim podacima obuhvaćene su samo izdavačke radne organizacije koje su članovi Udruženja izdavača Jugoslavije.

JUGOSLOVENSKA IZDAVAČKA PRODUKCIJA

Ukupan broj izdanja u jugoslovenskoj izdavačkoj produkciji iznosio je 1971. godine 9 815 naslova, od čega 8 809 knjiga domaćih pisaca i 1 006 stranih autora. Od 1968—1970. godine izdavačka produkcija rasla je po broju izdanja, ali se smanjila u ukupnom tiražu. Tiraž u 1971. godini, u odnosu na 1967. godinu, manji je za čitavih 15 miliona primeraka knjiga.

Izdavačka produkcija izdavačkih radnih organizacija još je nepovoljnija. Ukupan broj naslova knjiga koje je izdalo 67 izdavačkih radnih organizacija u 1971. godini iznosio je 4 010 naslova, odnosno manje od 50% celokupne izdavačke produkcije i 41 513 000 primeraka knjiga, ili 80% od celokupne izdavačke produkcije. U odnosu na 1969. u 1971. godini produkcija ovih izdavača manja je za više od 900 naslova, odnosno 5 miliona primeraka knjiga.

U tematskoj strukturi izdanja, najviše je beletristike (24%), zatim literature namenjene obrazovanju (20%), političke literature (10%), knjiga iz oblasti umetnosti, istorije i biografije (3%), religije (2%), a filozofije i psihologije (0,8%).

Iako se beletristika najviše izdaje, delikatan je položaj umetničke književnosti savremenih domaćih pisaca. U čitavoj izdavačkoj produkciji izdanja naših autora iznose 80%. Beletristika naših savremenika, naročito onih koji se tek najavljuju svojim stvaralaštvom teško se, međutim, izdaje.

EDICIJOM DŽEPNE KNJIGE PROTIV ŠUNDA

Nedostatak jeftine, dobre, moderno opremljene i tematski raznovrsne knjige — nadoknađuje se kod nas, na žalost, izdavanjem roto-literature, koja svojim sadržajem ne ispunjava ni minimum umetničkog kvaliteta. Tako smo došli u apsurdnu situaciju da slaba knjiga postane potreba, sudeći po tiražu u kome izlazi, ceni koja je pristupačna svakom i masovnom čitalačkom auditorijumu. Dobra knjiga, pak, postala je luksuz, sudeći po visokoj ceni, malim tiražima, i malom broju kupaca i čitalaca. Prema nepotpunim podacima, roto-literatura izlazi u oko 40 kolekcija, romana u sveskama i stripovima, u blizu 1300 izdanja i u preko 50 miliona primeraka, odnosno ona čini po broju izdanja oko 15%, a po tiražu oko 50% ukupne godišnje jugoslovenske izdavačke produkcije! Treba naglasiti da skoro i nema neprodanih izdanja roto-literature, a da se vrednost neprodanih knjiga samo 67 izdavačkih radnih organizacija procenjuje na 88 milijardi starih dinara.

Kako se boriti protiv ovolikog »šunda« u našoj izdavačkoj produkciji, koji na knjižarskom tržištu ozbiljno ugrožava umetničke i naučne vrednosti. U tom cilju je i uveden osnovni porez na promet knjiga i drugih izdanja, s namerom da se nekvalitetna literatura suzbije, a u SR Srbiji uveden je

i poseban porez na promet. Slične mere pripremaju i druge republike i pokrajine. Očekuje se da će ova akcija stvoriti veće prostore za kvalitetnu knjigu.

Ipak, najefikasniju borbu protiv »šunda« započeo je Beogradski izdavačko-grafički zavod (BIGZ) sa nedavno pokrenutom edicijom džepne knjige. Knjige BIGZ-a, koje su jeftine (8 dinara), kvalitetne, moderno opremljene i tematski raznovrsne, preplavile su tržište i prodaju se svuda: u kioscima, u robnim kućama, samoposlugama i drugim prodavnicama.

U prvu seriju od oko 40 naslova uključena su mnogobrojna dela lepe književnosti. Navedimo nekolike naslove: *Hamlet*, *Sekspir*; *Uoči novih dana*, Turgenjev; *Kockar*, Dostojevski; *Zapisi mladog lekara* i *Pseće srce*, Bulgakov; *Spasenje jednog Forsajta*, Golsvold; *Diplomac*, Veb; *Uskok*, Matavulj; *Gospodica*, Andrić; *Izabrana Srbija* (pesme), Davičo; *Izabrane pesme*, Desanka Maksimović; *Crveni petao leti prema nebu*, Bulatović i drugi. Objavljuju se i dela tzv. priručne literature: *Rečnik književnih izraza*; *Lečenje biljem organa za varanje, žuči i jetre*; *Lečenje biljem srca, krvnih sudova i nervnog sistema*; *Zdravo dete*; *Dečje bolesti*; *Patin kuvar*; *Cveče u kući*; *Za šahovsku krunu*; *Meć stoleća*; i druge.

Primeri iz svetske prakse, gde moderna džepna knjiga predstavlja vladajući vid izdavanja naučnih, umetničkih, popularnih, zabavnih i drugih dela, dokazali su da su se bestseleri »regrutovali« baš iz redova tzv. priručne literature. »Koktel« serija, upravo i jeste zamišljena tako da privuče pažnju čitalaca sa najrazličitijim interesovanjima: koliko onih koji se za izvesnu knjigu opredeljuju na osnovu njene vrednosti kao čitalačkog štiva, toliko i onih kod kojih kupovinu knjige određuju pristupačna cena i koristan sadržaj. Otuda i potiče uverenje da će dominacija džepne knjige i na našem tržištu uskoro biti apsolutna — uprkos shvatanjima da je kriza knjige nepremostiva; rešenje je u boljoj organizaciji i, naravno, u savremenijem shvatanju želja i potreba široke čitalačke publike.

Konačno pobeđuje shvatanje da je knjiga uvek knjiga, bez obzira na opremu, i da džepno izdanje u estetskom pogledu može biti daleko uspešnije opremljeno, nego što su skupa i luksuzna izdanja (primeri neukusa u knjižarskim izlozima najčešće su rasokošno opremljene edicije sračunate da, povlađujući jednom nedostatku ukusa, dospeju kao dopuna u vitrine i police. Verujemo da će novorođenom edicijom BIGZ-a osnovna misao knjige — da bude udarna snaga omasovljavanja kulture — biti apsolutno realizovana.

Dragoslav Stakić

OSNIVA SE MAĐARSKI TEATAR U NOVOM SADU

Na prvom ovogodišnjoj sednici Prosvetno-kulturnog veća Skupštine opštine Novi Sad konačnu reč o osnivanju mađarskog pozorišta u Novom Sadu daće odbornici. Prema svim procenama nema sumnje da će oni jednoglasno i u potpunosti prihvatiti ovaj predlog koji je već naišao na puno odobravanje.

U SAP Vojvodini živi oko 450.000 Mađara; od profesionalnih pozorišta samo Narodno pozorište iz Subotice izvodi dramska dela na mađarskom jeziku — tako je potreba za osnivanjem mađarskog pozorišta u Novom Sadu, u kome živi oko 24.000 pripadnika mađarske narodnosti, neosporna.

Buduće pozorište treba da bude kamer-nog tipa i da neguje savremeni dramski repertoar, dela mađarske, jugoslovenske i svetske dramske književnosti, u modernom teatarskom tumačenju. Prema sadašnjim procenama za rad ovog pozorišta u 1973. godini biće potrebno oko 800.000 novih dinara, koje treba da obezbedi osnivač. Osim četiri stalno zaposlena lica, prvih 4—5 godina umetničko osoblje bilo bi angažovano ugovorima o delu za svaku određenu predstavu, a godišnje bi teatar pripremao najmanje 5 premijera sa prikazivanjem 50 predstava na području novosadske opštine i 30 na po-

ručju Pokrajine. U Novom Sadu bi i dalje gostovalo Narodno pozorište iz Subotice, sa 20—30 predstava. Prema mišljenju pozorišnih stručnjaka sadašnja zgrada Tribine mladih, po svojoj lokaciji i mogućnostima za adaptaciju, bila bi najidealnije rešenje za rad mađarskog pozorišta. Predviđa se da će troškovi za adaptaciju zgrade Tribine mladih iznositi oko 1 500 000 novih dinara. Potpuna realizacija ove ideje, koja je uneta i u srednjoročni plan razvoja Opštine došla bi u obzir tek kada bude gotova nova zgrada Srpskog narodnog pozorišta (krajem 1976—77. godine), jer bi u tom slučaju Tribina mladih bila preseljena u sadašnju zgradu Doma kulture.

U takvoj situaciji, kao »prelazno« rešenje, preostaje mogućnost da mađarsko pozorište priprema predstave, već od proleća ove godine, u prostorijama Radio Novog Sada, a da ih izvodi koristeći sale Studija »M« i »Ben Akibe«.

EDICIJA DETINJSTVO

Prvo savetovanje po programskoj orijentaciji edicije *Detinjstvo*, uz prisustvo izdavača (Radnički univerzitet »Radivoj Čirpanov« i Mađeve dečje igre), dečjih pisaca i kritičara književnosti za decu i omladinu — održano je 23. novembra u Novom Sadu.

Ova biblioteka, koja objavljuje poetska i prozna dela za decu, kao i eseje i studije o dečjem stvaralaštvu. Od 1969. godine do danas objavila je ukupno 21 knjigu u ukupnom tiražu od 58 000 primeraka, od kojih je oko 45 000 već rasprodato.

Do ove godine u biblioteci *Detinjstvo* izdate su knjige: *Dečje jezičko stvaralaštvo*, studija Vladimira Milarića; *Ogrlica od grlica*, pesme Dobrice Erića; *Enca sa kredencu*, pesme Mirjane Stefanović; *Tragom dečje pesme*, ogledi koje su pripremili J. Dundin, V. Milarić i M. Nastasijević; *Dan jučerašnji, dan sutrašnji*, roman Mirka Petkovića; *Furmica jogunica*, pesme Milovana Danojlića; *Dečja književnost — šta je to?*, zbornik autorizovanih tekstova izgovorenih na Tribini Zmajevih dečjih igara u toku 1969. godine; *Ma šta mi reče*, pesme Ljubivoja Ršumovića, koje su doživele tri izdanja; *Vetar vuče lišće za nos*, pesme Dragana Lukića; *Zeleni bregovi detinjstva*, antologija nove srpske dečje poezije koju je pripremio Vladimir Milarić; *Igra kao sloboda*, zapisi o umetnosti i detinjstvu Milana Pražića; *Knjige o Maji*, priče za decu Stojanke Grozdanović-Davidović; *Biti na putu*, eseji Huseina Tahmišića; *Rodač Glo*, proza za decu Zorana Stanojevića; *Zelengor*, bajke Ahmeta Hromadžića; *Zjalo za tebe*, proza Jovanke Jorgačević.

U najnovijem kolu ove biblioteke, u toku 1972. godine, objavljene su knjige: *Kišobran je rasprodan*, priče i pesme Vlade Stojiljkovića; *Kritika književnosti za decu*, studije i ogledi grupe autora; *Plavi zec*, antologija moderne srpske dečje poezije koju je pripremio Milan Pražić; *Sova i čizme*, priče za decu Ferencu Deaka; *Nasmijane kapljice*, pesme Stojana Tarapuzana i *Pesme Momčila Tešića* u izboru Dušana Radovića.

»ATELJE 61«

U Novom Sadu je pre 11 godina osnovana tkačka radionica nazvana »Atelje 61«. Prva smotra naše moderne tapiserije priređena je u Galeriji Matice srpske, a prethodno u galeriji Doma JNA, a bilo je predstavljeno 11 autora sa 19 tapiserija.

Od tada do danas »Atelje 61« priredio je preko 30 izložbi u zemlji i velikim centrima Evrope i Amerike na kojima je velika većina tapiserija i otkupljena. Za deset godina otkano je u toj skromnoj radionici na Petrovaradinskoj tvrđavi 230 tapiserija od 49 autora, od kojih su 43 jugoslovenska, a 6 iz Svajcarske i Amerike.

Broj umetnika izazvanih da se oprobaju u ovoj likovnoj grani danas je učestvorostručen, a na najnovijoj izložbi »Ateljea 61«, koja je otvorena u Galeriji Matice srpske od 27. decembra 1972. do 15. januara 1973. godine, 38 autora je izložilo 62 tapiserije.